

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою КЗВО
«Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради», протокол № 4
від «19» серпня 2022 р.
Голова вченої ради

Л.К. Задорожна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Психологія управління

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-професійна програма Освітній менеджмент у педагогічних системах

Навчальна програма з дисципліни «Психологія управління» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Розробник: Ягоднікова Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор

Навчальна програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту (протокол № 2 від «01» серпня 2022 р.)

Завідувач кафедри

(Підпис)

Костенко Р.В.
(Прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

(Підпис)

Костенко Р.В.
(Прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Психологія управління» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Освітній менеджмент у педагогічних системах спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психологічні засади суб'єктів і об'єктів управління та управлінської діяльності.

Місце навчальної дисципліни згідно структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми в структурі освітнього процесу: обов'язкова компонента. Викладається другому семестрі на першому курсі навчання. Вивчення дисципліни взаємопов'язано з основними дисциплінами «Освітній менеджмент», «Управління освітніми проектами», «Сучасні педагогічні, освітні системи». Під час проходження курсу у здобувачів вищої освіти формуються компетентності, які є необхідними для проходження управлінської та науково-дослідної практики і написання кваліфікаційної роботи.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади психології управління
Змістовий модуль 2. Психологічні аспекти суб'єкта та об'єкта управління
Змістовий модуль 3. Психологічні особливості управління

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета забезпечити опанування здобувачами загальними поняттями і закономірностями психології управління, психологічними особливостями процесу управління та психології особистості працівника та менеджера освіти, сприяти розумінню сутності та соціальної значущості психології управління персоналом у сучасних умовах.

Завдання

- розуміння та усвідомлення сучасної парадигми гуманізації управління;
- розуміння і усвідомлювання необхідності інтеграції сучасних психологічних знань в управлінську практику;
- сприяти формуванню психологічної культури менеджера освіти;
- посилення моральних засад встановлення міжособистісних взаємин;
- сприяти формуванню вмінь і навичок ефективного використання методів і засобів, розроблених в психології управління для забезпечення успішного розв'язання керівниками різноманітних управлінських проблем;
- сприяти формуванню професійно компетентного, гуманістично зорієнтованого менеджера освіти, готовності до професійного

самовдосконалення й саморозвитку, продуктивної управлінської діяльності у педагогічних системах.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) інтегральної компетентності - Здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук та освітнього менеджменту.

б) загальних (ЗК):

ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК7. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

СК3. Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості індивідуальні особливості здобувачів освіти у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.

СК6. Здатність управляти стратегічним розвитком команди в педагогічній, науково-педагогічній та науковій діяльності.

СК 11. Здатність приймати та реалізовувати управлінські рішення.

Кінцеві **програмні результати навчання**, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

ПРН 3. Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

ПРН 5. Організовувати освітній процес на основі людиноцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти.

ПРН 7. Створювати відкрите освітнє середовище, сприятливе для здобувачів освіти та спрямоване на забезпечення результатів навчання.

ПРН 10. Приймати ефективні, відповідальні рішення з питань управління в сфері освіти/педагогіки, зокрема у нових або незнайомих середовищах, за наявності багатьох критеріїв та неповної або обмеженої інформації.

ПРН 11. Здійснювати консультативну діяльність у сфері освітнього менеджменту, освітніх, педагогічних наук.

ПРН 12. Підвищувати конкурентоспроможність закладу освіти на ринку освітніх послуг.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історію становлення психології управління як науки;

- теоретичні підходи щодо ролі соціально-психологічних чинників у процесі вдосконалення системи управління;
- систему мотивації та стимулювання;
- сутність та відмінність феноменів лідерства та керівництва при розв'язанні складних задач і проблем;
- стратегію побудови управлінської команди, відповідальність за її розвиток та оцінку;
- роль соціально-психологічної служби у процесі вдосконалення системи управління.

уміти:

- виокремлювати психологічні проблеми в педагогічних системах і здійснювати їх аналіз;
- аналізувати основні психологічні закономірності управлінської діяльності, лідерства та керівництва;
- ефективно вирішувати психолого-управлінські проблеми;
- використовувати відповідно до ситуації знання психологічних основ управлінської діяльності;
- застосовувати психологічні механізми формування сприятливого для успішної діяльності закладу освіти соціально-психологічного клімату в колективі;
- налагоджувати ефективну комунікацію у процесі управління;
- створювати систему мотивації працівників закладу освіти, застосовуючи нові підходи та прогнози розвитку трудового колективу;
- створювати команду, орієнтовану на завдання;
- аналізувати власний стиль життя, управління та застосовувати психологічні механізми самовдосконалення, саморозвитку, здатності до навчання;
- надавати консультативну допомогу учасникам освітнього процесу.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади психології управління

Тема 1. Психологія управління як галузь психологічного знання

Предмет, завдання психології управління як науки, її зв'язок з іншими науками. Структура, функції та основні категорії психології управління. Виникнення та становлення психолого-управлінської думки.

Сучасні тенденції розвитку психології управління в Україні і закордоном. Місце психології управління в системі сучасного соціогуманітарного знання.

Тема 2. Методологія та методи психології управління

Принципи психології управління. Методи психології управління. Класифікація методів психології управління. Психологічні методи вивчення

особистості в управлінні. Соціально-психологічні методи. Методи, спрямовані на розв'язання управлінських завдань та прийняття управлінських рішень.

Тема 3. Соціально-психологічні основи управління

Управління як соціально-психологічний феномен. Управління і управлінська діяльність. Психологія управлінської діяльності. Психологічна структура управлінської діяльності. Основні функції управлінської діяльності. Особливості компетентнісного підходу в управлінні. Поняття стилю керівництва в психології управління. Управлінський вплив. Психологічний супровід управлінської діяльності.

Лідерство і керівництво в психології управління. Лідерство як соціально-психологічна проблема. Лідер і лідерство. Теорії лідерства. Лідерство і керівництво. Чинники ефективності лідерства.

Змістовий модуль 2. Психологічні аспекти суб'єкта та об'єкта управління

Тема 4. Особистість у системі управління

Особистість як соціально-психологічний феномен управління. Індивід, індивідуальність, особистість в управлінні. Теорії особистості у контексті управлінської діяльності: психоаналіз З. Фрейда, К. Юнга, індивідуальна психологія (А.Адлер, К. Хорні), гуманістична психологія (А. Маслоу, К.Роджерс). Психологічна структура особистості та можливості впливу на неї.

Тема 5. Індивідуально-психологічні особливості особистості

Індивідуально-психологічні, психофізіологічні властивості особистості та їх урахування в системі управління.

Гендерний вплив на виконання професійної діяльності і поведінки співпрацівників. Вплив віку та активність і продуктивність праці. Особливості управління у кризисні вікові періоди особистості.

Тема 6. Група як об'єкт управління

Соціально-психологічна характеристика групи як структурного елементу організації: групова динаміка, конформізм, груповий тиск, згуртованість, сумісність, етапи розвитку групи. Сутність та класифікація груп. Вплив і взаємодія в групі. Психологічні особливості управління педагогічним колективом

О

Соціально-психологічний клімат колективу. Чинники впливу на формування сприятливого соціально-психологічного клімату колективу. Шляхи формування сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі.

И

В

О

С

Т

і

Тема 7. Психологія особистості керівника

Керівник як суб'єкт управління. Психологічні властивості керівника. Управлінські ролі керівника. Сучасні типи керівників. Авторитет, влада. Поняття професійно важливих якостей керівника. Професійна деформація керівника. Суб'єктивні та об'єктивні передумови розвитку особистості керівника. Індивідуальний стиль управління. Кар'єра керівника. Імідж керівника.

Тема 8. Психологія стресу у діяльності керівника

Поняття стресу і ризику в психології управління. Стадії стресу. Ознаки стресу. Стрес в діяльності керівника: управління емоційними станами. Професійний стрес та чинники, що впливають на його виникнення в організаціях. Модель професійного стресу за Л.Карамушкою. Поняття синдрому «професійного вигорання» керівника. Психологічні прояви синдрому «професійного вигорання» в управлінській діяльності. Профілактика стресів та професійного вигорання у керівників. Ортобіоз особистості керівника.

Тема 9. Психологічна готовність керівників до управління

Поняття про психологічну готовність керівників до управління. Зміст і структура психологічної готовності керівників до управління: мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний компоненти психологічної готовності керівників до управління. Психологічні особливості підготовки керівників до управлінської діяльності.

Змістовий модуль 3. Психологічні засади управлінської діяльності

Тема 10. Мотиви і мотивація в системі управління

Мотив, мотивація, стимул і мотивування. Класифікація мотивів. Психологічна структура мотивації. Основні функції мотивації. Види

м
о
т
и

Тема 11. Психологічні особливості прийняття управлінських рішень

Психологія прийняття управлінських рішень. Індивідуальна та групова форми прийняття управлінських рішень. Форми, види та типи управлінських рішень. Основні етапи прийняття управлінських рішень. Чинники, що впливають на прийняття управлінських рішень керівниками. Вимоги до управлінських рішень. Підготовка і ухвалення управлінських рішень. Колегіальний підхід до прийняття управлінських рішень. Соціально-психологічні феномени групового прийняття рішень.

е
о
р
і
ї

Тема 12. Психологія управлінського спілкування

м

Управлінське спілкування як соціально-психологічний феномен. Спілкування як комунікація. Вербальна і невербальна комунікація. Спілкування як взаємодія. Перцепція в спілкуванні. Теорія трансакцій І.Берна. Комунікативні бар'єри. Ділове спілкування як засіб управлінського впливу. Управлінське спілкування і його види. Форми управлінського спілкування. Психологія ділових переговорів, нарад, виступів.

Психологічні основи управлінських впливів. Засоби і техніки управлінського впливу.

Тема 13. Психологія управління конфліктами

Поняття конфлікту в психології управління. Типологія конфліктів. Основні джерела виникнення конфліктів в управлінні.

Основні стилі поведінки при конфліктах за К.Томасом (конкуренція, співробітництво, компроміс, пристосування, ухилення). Психологічні техніки профілактики конфліктних ситуацій. Управління конфліктом. Запобігання та профілактика конфліктів у трудовому колективі.

3. Рекомендована література

1. Брич В.Я., Корман М.М. Психологія управління. Навч. посіб. Кондр-Пресс. 2013. 384 с.
2. Гура О.І., Гура Т.Є. Психологія управління соціальною організацією. Запоріжжя: КПУ, 2013. 212 с.
3. Карамушка Л.М. Психологія освітнього менеджменту: навч. посібник. К.: Либідь, 2004. 424 с.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: посібник. 2-ге вид. Київ: Академвидав., 2010. 544 с.
5. Прищак М.Д., Лесько О. Й. Психологія управління в організації: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця, 2016. 150с.
6. Ходаківський Є., Богоявленська Ю., Грабар Т. Психологія управління. підручник. 5-те вид. перероб. та доп. К.: Центр навчальної літератури. 2020. 492 с.
7. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. К. : Знання, 2016. 359 с.
8. Цимбалюк І. М. Психологія управління. К.: Професіонал, 2008. 623 с.

Додаткова

1. Бондарчук О. І., Філь О. А., Ковальчук В. В., Жабенко Л. В. Управління командою: 5 завдань і інструментів лідера: метод. посіб; за заг. ред. Є. Р. Чернишової ; Ун-т менеджменту освіти НАПН України. К., 2015. 116 с.
2. Беліченко А.Г., Воронкова В.Г., Мельник В.В. Етика ділового спілкування. Навч. посібн. для ВНЗ. Львів: Магнолія, 2019. 312 с.
3. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності: монографія. К.: Наук. світ, 2008. 318 с.

4. Бондарчук О. І., Філь О. А., Ковальчук В. В., Жабенко Л. В. Управління командою: 5 завдань і інструментів лідера: метод. посіб.; за заг. ред. Є. Р. Чернишової ; Ун-т менеджменту освіти НАПН України. К., 2015. 116 с.
5. Вірна Ж. П., Мудрик А.Б. Особистісна вимогливість професіонала: теорія, практика, методи вивчення: монографія. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 255 с
6. Єременко Л. В., Ісакова О. І. Психологія управління: посібник для самостійної роботи студентів. Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2020. 79 с.
7. Ковалів Ж.В. Іміджелогія сучасного освітнього менеджера: навч. посіб. / заг. ред. О. Я. Чебикіна; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського: Видавець СВД М.П.Черкасов, 2008. 104 с.
8. Карамушка Л.М., Філь О.А. Формування конкурентноздатної управлінської команди: [на матеріалі діяльності освітніх організацій]. АПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. К.:Фірма «ІНКОС», 2007. 264 с.
9. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : навч. посібн. Вінниця, 2018.196 с.
- 10.Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 448 с.
- 11.Нежинська О. О., Тименко В. М. Коучинг як технологія розвитку лідерства у сфері освіти. *Вища освіта України*. 2017, № 2 (додаток 1); *Тематичний випуск «Університет і лідерство»*. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. С. 65-68.
- 12.Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації: монографія. Чернівці: Книги-XXI, 2009. 528 с.
- 13.Постоян Т. Г. Моделювання процесу формування соціально-психологічної компетентності майбутнього менеджера освіти: зб. *матеріалів XIV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (18 листопада 2019 р.)*. Одеса: ОНПУ, 2019. С. 100-102.
- 14.Психологія освітнього менеджменту: навч.-метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 296 с.
- 15.Управлінське лідерство: виклики сьогодення: колективна монографія; за заг. ред. В. В. Толкованова. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 600с.
- 16.Федірчик Т., Нікула Н. Управління в системі загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Чернівці: Книги XXI, 2019. 240с.
- 17.Фурсенко Л.І. Організатори освіти Одещини: енциклопедичний словник. Одеса: Астропринт, 2019. 866 с.
- 18.Ягоднікова В.В. Мотивування педагогів до інноваційної виховної діяльності. *Збірник наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини* / гол. ред.. М.Т.Мартинюк. Умань: ФОП

- Жовтий О.О., 2015. В.2, Ч.2. С. 494-501.
19. Ягоднікова В.В. Особливості управління інноваціями у виховному процесі школи. *Освіта і наука*. 2016. № 1. С.17-22
 20. Ягоднікова В.В., Чешенко О.І. Інноваційні стратегії нової школи в Одеському регіоні. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 1, С.23-27.
 21. Ягоднікова В.В. Теорія та методика виховання лідерів. Навч. посіб. 2-е вид., доп. і перероб. Одеса: Видавець Букаєв В.В., 2017. 171 с.
 22. Ягоднікова В.В. Гриньова М.В. Роль неформальної освіти у вихованні лідерських якостей підлітків. *Інноватика у вихованні: зб.наук.пр.Вип.13. Том 2/ упоряд. О.Б.Петренко; ред.кол.: О.Б.Петренко, Н.Б. Грицай, Т.С. Ціпак та ін. Рівне: РДГУ, 2021. с. 73-82.*
 23. Ягоднікова В.В. Гриньова М.В. Демократичне лідерство в Новій українській школі: поцінування партисипації в початковій школі: Початкова освіта у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід: монографія. за ред. д.пед.н., професора В.В.Ягодніковаї, к.психол.н., доцента О.В.Кузнєцової. Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2021. 149-181.
 24. Ягоднікова В.В., Красюк Л.В., Ковтун Н.І. Професійні та етичні вимоги до керівника закладу освіти в умовах Нової української школи. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 7(7) 2022. С. 261-269.
 25. Ягоднікова В.В. Соціальний інтелект керівника освіти як чинник ефективної управлінської діяльності. *Перспективи і інновації науки*. № 9 (14). 2022. С. 705-712.
 26. Ягоднікова В.В. Психологія управління: навч. посіб. Одеса.: Букаєв В.В., 2022. 135 с.
 27. Ягоднікова В.В. Методичні рекомендації до організації самостійної роботи та проведення практичних завдань з дисципліни «Психологія управління». Одеса.: Букаєв В.В., 2022 101 с.

4. Електронні інформаційні ресурси

http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi	Верховна Рада України
www.mon.gov.ua	Міністерство освіти і науки України
https://osvita.od.gov.ua/	Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації
http://www.znannya.info	Інформаційний портал «Знання»
http://www.osvita.ua	Освітній портал Освіта.UA
http://www.intellect-invest.org.ua	Портал сучасних педагогічних ресурсів
http://www.ukped.com	Українська педагогіка.

http://www.intel.com/cd/corporate/education/emea/ukr/index.htm	Intel® у сфері освіти
---	-----------------------

Наукові бібліотеки

http://www.library.kr.ua/libworld/elib.html	Бібліотеки в Інтернеті
http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
http://www.nbuv.gov.ua/libdoc/	Комп'ютерні технології в бібліотеці (Київ)
http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html	Електронний фонд наукових публікацій
http://www.library.edu-ua.net/	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (Київ)
https://dntb.gov.ua/	Державна науково-технічна бібліотека України (Київ)
http://www.book-ua.org/	Бібліотека електронних підручників
http://www.nplu.kiev.ua/	Національна парламентська бібліотека України
http://www.odnb.odessa.ua/	Одеська національна наукова бібліотека
https://www.biblioteka.od.ua/	Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М.С. Грушевського
https://vnmzpv.odessaedu.net/	Відділ інформаційно-ресурсного забезпечення КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

5. Форма підсумкового контролю результатів навчання: іспит.

Методи контролю результатів навчання: опитування, тестування, взаємоконтроль (взаємооцінювання), захист індивідуальних та групових завдань, презентація.